

Kentsel Bellekte Meydan, San Marco Meydanı

Hande Apak (Mimar, Doktora Öğrencisi YTÜ)

M. Ebru Erdönmez Dinçer (Doç Dr. YTÜ Mimarlık Fakültesi)

ebruerdonmez@yahoo.com

ÖZET:

Kent, ekonomik, sosyal, politik ve kültürel birçok konuların birlikte söz konusu olduğu bir mekan, bir yerleşmedir[1]. Bir kentin niteliği hakkında bize en çok bilgiyi sağlayan şey, kamusal alanlardır. Kamusal alan, meydanlardan sokaklara, parklara ve bunları çevreleyen binalara kadar uzanır ve şehirlerin en önemli parçalarını oluşturur. Bu sebeple, kamusal alanın özellikle de meydanların ve sokakların kalitesi bir şehrin kimliğini oluşturmada çok önemli bir role sahiptir. Kent mekânları ve özellikle meydanlar bireyin ve toplumun bir araya geldikleri önemli mekânlardır[2].

Meydanların en önemli fonksiyonu binaların arasında bir sosyal hayat (doku) yaratmaktır. Bu sosyal hayat birden fazla insanın kamusal bir mekânda bir arada olmasıyla, insanların birbirleriyle iletişim kurup sosyalleşmesini sağlar ve ortak bir kimlik oluşturur[3].

Meydanlar tarihten günümüze, şehir halkının veya ziyaretçilerinin buluşma yeri, şehrin karmaşasından kopup soluklandıkları, rahatlama ve dinlenme imkânı buldukları, insanların birbirini izledikleri ve kentteki olup biten olayları paylaştıkları, kısaca çok amaçlı kullanım mekânları olmuşlardır[4]. Schulz,[5] meydanı “kentsel yapının en belirgin ve göze çarpan unsuru” olarak tanımlamıştır. Açıkça sınırları belirlenmiş bir yer olduğundan, zihinde canlandırılması, düşünülmesi en kolay olandır ve hareket için bir hedefi temsil eder” diye belirtmiştir.

GİRİŞ:

Bu çalışmanın amacı kenti algılama bağlamında, önemli bir unsur olan meydanlardan San Marco Meydanı'nın analiz çalışmasını yaparak meydanın kent içindeki öneminin geçirdiği evrimlerle birlikte ortaya koymaktır. Çalışma İtalya'nın Venedik kentindeki San Marco meydanı ile

sınırlandırılmış olup kentsel ölçekten yapısal ölçüğe ve devamında kentel donatılara değinilerek ilişkilendirilmiştir. Öncelikle San marco meydanının kent içindeki konumu ve çevre yerleşkeler ile ilişkisi incelenip bu bağlamda meydanlar ve alt meydanlar ile ilişkisi araştırılmıştır. İkinci bölümde meydanın tarihi verilerine, tipolojisi, boyut ve formuna değinilmiştir. Üçüncü bölümde meydanı sınırlayan yapılar incelenmiş, dördüncü bölümde ise meydanın biçimlenmesinde etkili olan geçirdiği evrimlere değinilmiş beşinci bölümde ise meydanın geçirgenliği ve altıncı bölümde ise kentsel donatılarına ve gölgelenmesine ait örnekler gösterilmiştir.

1. San Marco Meydanının Kent İçindeki Konumu

San Marco Meydanı, İtalya'nın Venedik Bölgesi' nde yer alır. Meydanın tarihsel geçmişi 8.-9. yy' a kadar dayanmaktadır. Venedik kenti 8-9.yy' da büyük kanalın ayırdığı iki büyük ada şeklindedir. Kent 1160 yılında ıslah çalışmaları ile büyük bir değişime uğruyor (Şekil1.1) [6]. O zamanlar meydan kent yöneticilerinin politik kararlarını açıkladıkları, Markus kilisesinin önündeki küçük bir alandı [7].

Şekil 1.1 San Marco meydanı 8-9. yy [6]

Şekil 1.2 San Marco meydanı uydu görüntüsü [8]

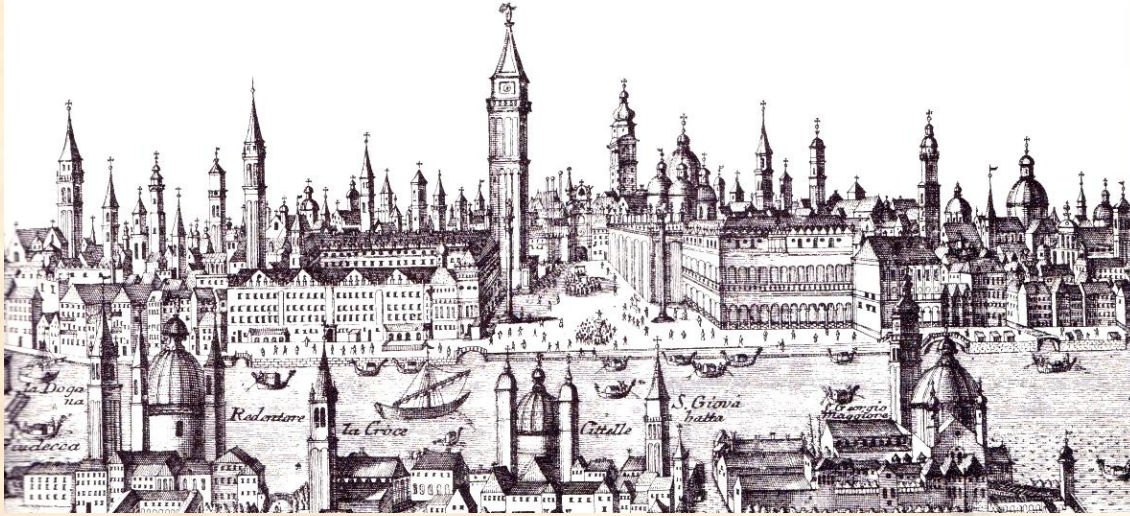
Kevin Lynch San Marco Meydanı'nı "Venedikteki San Marco Meydanı oldukça **farklılaşmış** ve zengin bir alandır(Şekil1.2). Kentin genel karakterine ve **çevresindeki alanların dar ve kıvrımlı niteliklerine tamamen ters** düşer. Kentin önemli öğelerinden olan Büyük Kanala sağlam bir bağı vardır. Kendi içinde de farklılaşır iki bölgeye ayrılır "**piazza**" ve "**piazetta**" ve bir çok özgün **işaret ögesini** bünyesinde barındırır (san marco bazilikası, çan kulesi, dükler sarayı, kütüphane). İnsan daima bölgeyle açık ve net ilişki kurar her noktasında yerini belirleyebilir"[9] şeklinde tanımlamıştır.

Venedik kentinde şehrin baskın merkezi (San Marco Meydanı) ve onu destekleyen alt-merkezler bulunmaktadır. Üçüncü boyutta mimari formlar karşılaştırıldığında kilise ve kulelerin **yükseliklerinin hiçbirinin San Marco Meydanı'ndaki ÇAN KULESİ "campaline"** kadar baskın olmadığı gözükmektedir(Şekil1.3)[7].

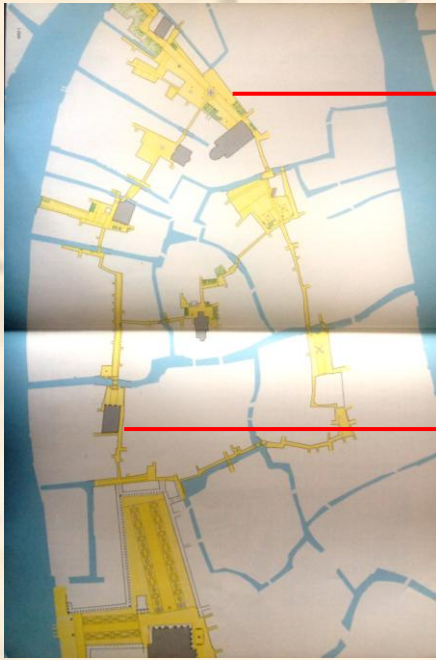
San Marco Meydanı ile çevre meydanların birbiri ile bağlantı elemanları (köprüler,yaya yolları, basamaklar..) ile birleşmektedir(Şekil1.4). Bu dominant (San marco meydanı) ve alt-dominant karakterler birbirlerine belirgin şekilde bağlı bir meydanlar zinciri oluşturarak bir ring

oluşturmaktadır(Şekil

1.4).

Şekil 1.3 San Marco meydanı [7]

Gri lejant- kiliseler

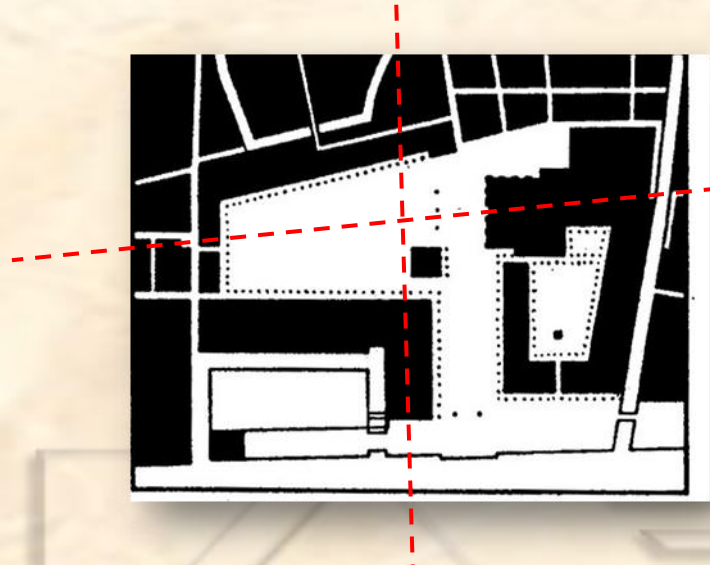
Sarı lejant- meydanlar ve bağlantı yolları(köprü,merdiven,sokak..)

Şekil 1.4 San Marco meydanı [7]

2. San Marco Meydanının Tipolojisi, Boyutu Ve Formu

San Marco Meydanı gruplanmış bir meydan olup ; biri diğerinden daha küçük iki meydanın aynı doğrultuda olmayan birbirinden bağımsız akslarının bir açı yapacak şekilde kesişmesiyle oluşmuştur (Şekil 2.1) [4]. Meydanın odak noktası – San Marco Bazilikası' dır . Meydanı sınırlayan yapılar ; Bazilika ve Dük Sarayı doğu , Procuratie Vecchie ve saat kulesi- kuzey ,

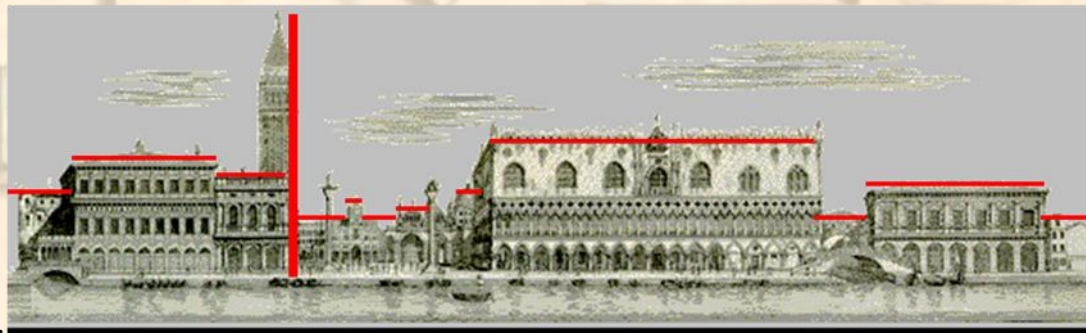
NapoleonicWing ve Saint Marc kütüphanesi -batı, Procuratie Nuove-güney' dir. Yamuk formunda olan meydanın uzunluğu 175 m çan kulesinin aksındaki genişliği 81 m dir.

Şekil 2.1 San Marco meydanı ve alt meydanları- gruplaşmış meydan [10]

2.1 Alt Meydanlar- "Piazzetta" ve Bazilika-Saat Kulesi- Çevre Yapılar ile Sınırlı Alan

Alt meydan olan “piazzetta” 96 m uzunluğunda 40-48metre arasında değişen genişliğe sahiptir[6]. Piazzetta' nın sınırlıyıcı öğeleri **dükler sarayı, kütüphane ve büyük kanalın** uzantısıdır. Kütüphanenin ve Procuratie Nuove' nun **güneydeki kanala doğru itilmesi ile** bu yapılar doğu yönünden yaya yaklaşımını karşılayarak “piazzetta” ve “piazzeta” ya doğru yapının **kütlesel bir yönlendirme** etkisini güçlendirmiştir. “Piazzetta” ya girildiğinde çan kulesi ana meydana yönlendirmede görsel bir çekim noktasıdır. Çan kulesi iki meydan arasında **eksenel bir odak noktası** gibidir(Şekil2.2-2.3). Çevre yapılardan daha yüksek olması bu algısını güçlendiren bir diğer

unsurdur.

Şekil 2.2 San Marco meydanı piazzetta girişi- çan kulesi çekim noktası [11]

Şekil 2.3 San Marco meydanı uydu görüntüsü [11]

Diğer alt meydan ise(Piazzetta San Giovanni) San Marco kilisesi, Saat Kulesi ve çevre yapılar ile sınırlanmış olan alandır(Şekil2.4).

Şekil 2.4 San Marco meydanı'nın alt meydanları uydu görüntüsü [12]

3. Meydanı Sınırlayan Yapılar

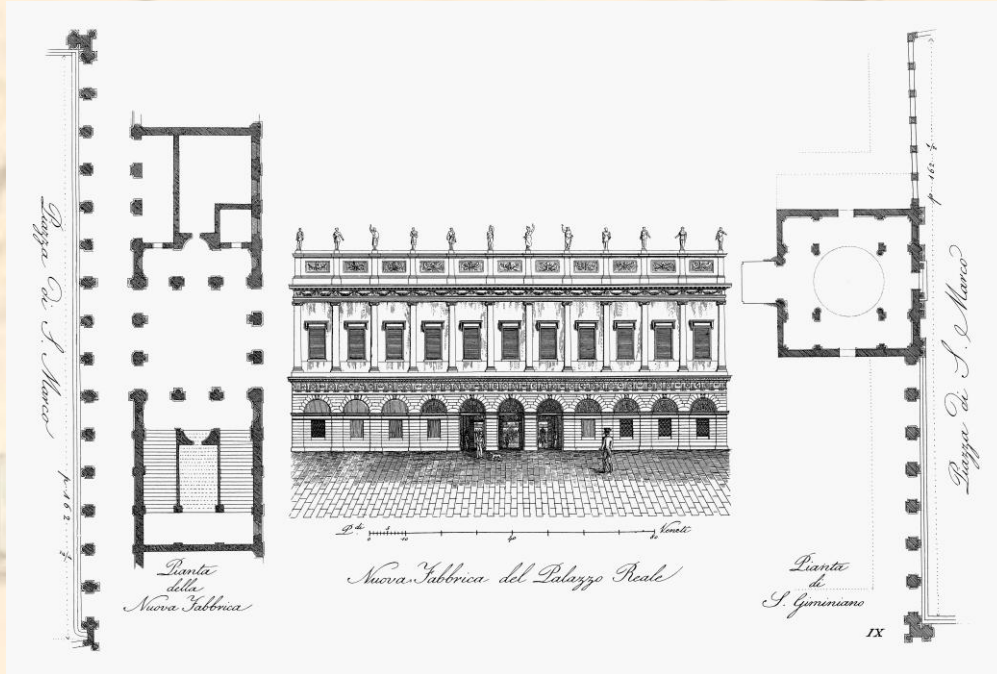
Meydanı sınırlayan yapılar ; Bazilika ve Dükler Sarayı doğu , Procuratie Vecchie ve saat kulesi- kuzey , NapoleonicWing-batı, Procuratie Nuove ve Kütüphane güney' de.

3.1 Procuratie Vecchie - Kuzey

1170 yılında meydanın günümüz formuna genişlemesinde, 2 katlı arkadlı yapı olan **Procuratie Vecchie** meydanın kuzeyine inşa edildi. Devletin yüksek rütbeli görevlilerinin konutları ve bürolarını içeren bu yapı günümüzde zemin katta dükkanlar, restoranlar üst katta ise ofis amaçlı (procotor apartment) kullanım bulunmaktadır. 1512 'deki yangınla bir kısmı yok olunca yeniden yapımı için karar alınarak eskisine benzer mimari stilde yapıldı ama kat sayısı arttırıldı (Şekil 3.1-3.2)[13].

Şekil 3.1 Procuratie Vecchie meydana bakan cephesi [14]

Şekil 3.2 Procuratie Vecchie plan ve cephesi [15]

3.2 Saat Kulesi - Kuzey

Procuratie Vecchie'nin doğu ucundaki saat kulesi "Mercerie"(kentin en işlek sokağı) sokağından meydana ana giriş kapılarından biridir.1496 yılında yapımına karar verilmiş. 1502-1506 yılında genişletilmiştir. Güneydeki kanaldan bakılınca iki sütunun arasından yataydaki etkiyi tamalayıcı niteliktedir(Şekil 3.3-3.4).

Şekil 3.3 Saat Kulesinin konumu ve piazzetta' dan yaklaşım aksındaki aksı [12]

Şekil 3.4 "Mercerie" sokağından Saat Kulesi kapısı ile meydana erişim[10],[16]

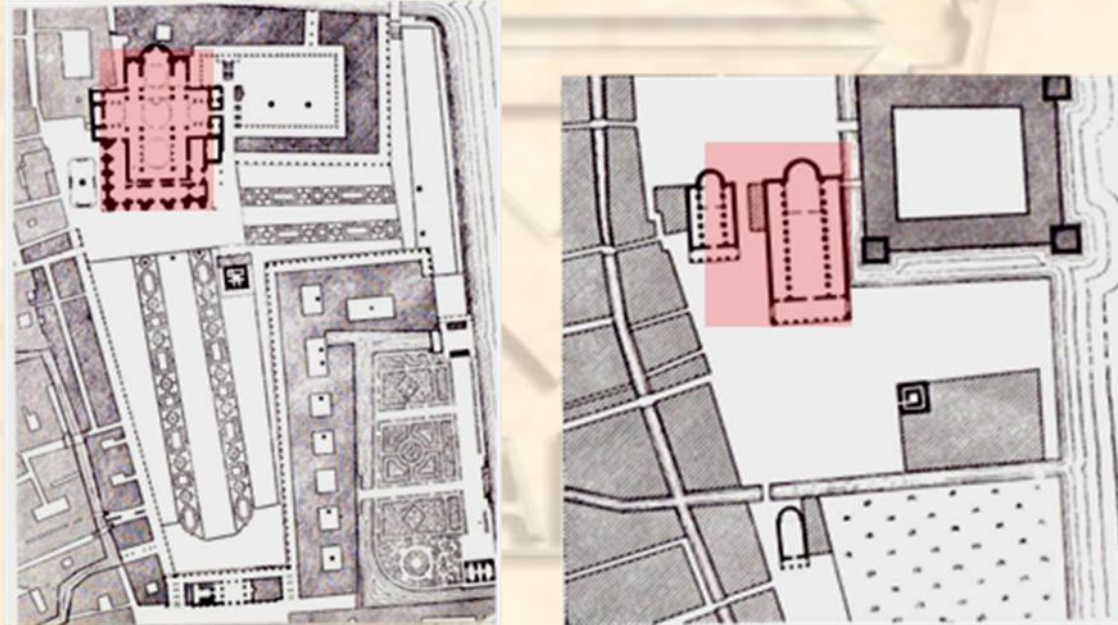
3.3 San Marco Bazilikası- Doğu

Yapı ilk olarak 828 yılında Venedikli tüccarların Aziz Marko'nun kutsal emanetlerini çaldıklarında yapıldığı zaman DÜKLER SARAYINDA geçici bir yapıydı. Yeni kilise 976 yılı isyanında yandı. 978 yılında ise yeniden inşa edildi ve 1063'ten beri günümüzdeki ana şekline kavuştu(Şekil 3.5-

3.6). 13.ncü yüzyılın ilk yarısı içinde kilisenin girişi (veya lobi alanı) ve yapının ön cephesi inşa edildi, mozaiklerin çoğu tamamlandı ve kubbeler daha çok yükseltildi, kubbeler Gotik mimari tarzında yeniden inşa edilen dukler sarayına uyum sağlaması açısından kurşunla kaplandı[13],[17].

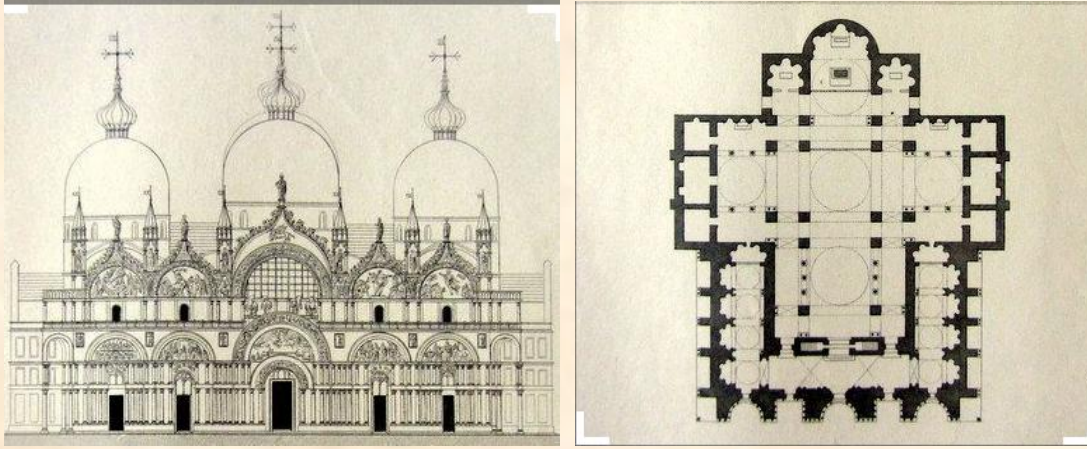

Şekil 3.5 San Marco bazilikası görüntüsü [18]

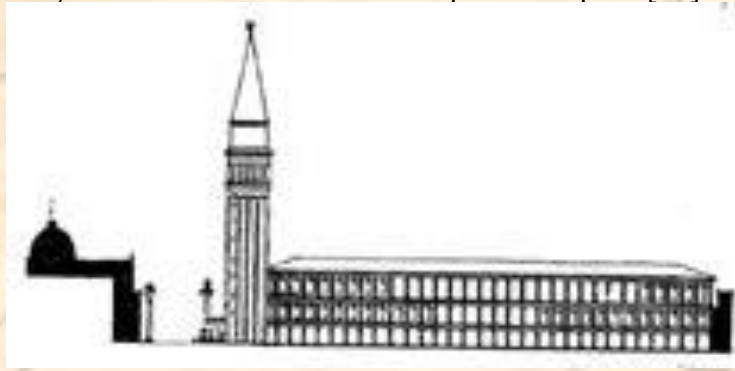

Şekil 3.6 San Marco Bazilikası değişim süreci [7]

Yapının uzunluğu 76,5 m, genişliği 62,5 m, kubbe sayısı 5, kubbe yüksekliği 43m 'dir(Şekil3.7-3.8).

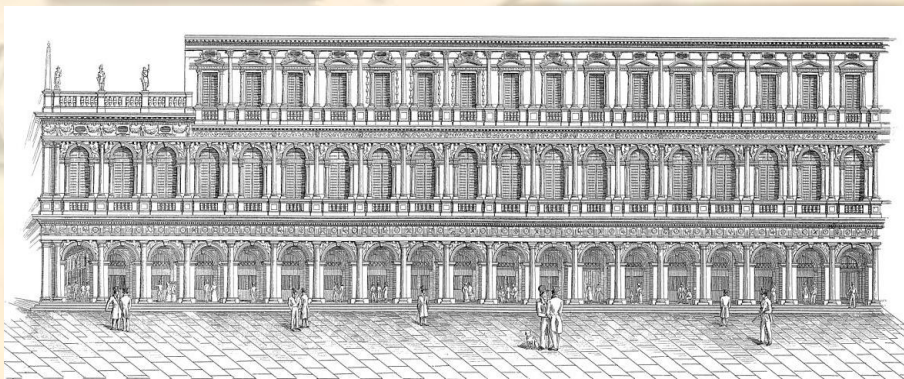
Şekil 3.7 San Marco bazilikası plan ve cephesi[19]

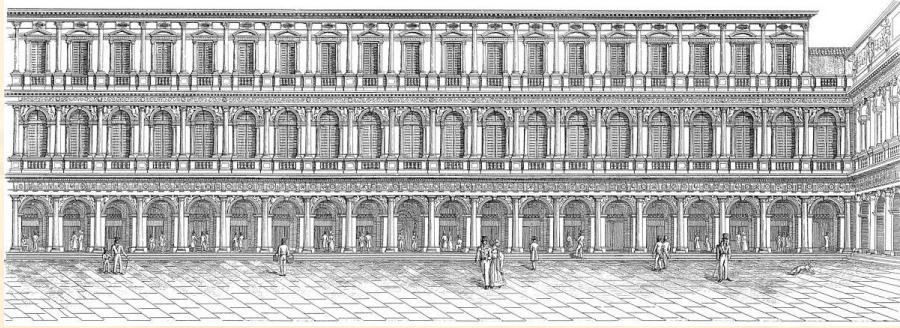
Şekil 3.8 San Marco bazilikası kesit- meydan ile ilişkisi [30]

3.4 Procuratie Nuove - güney

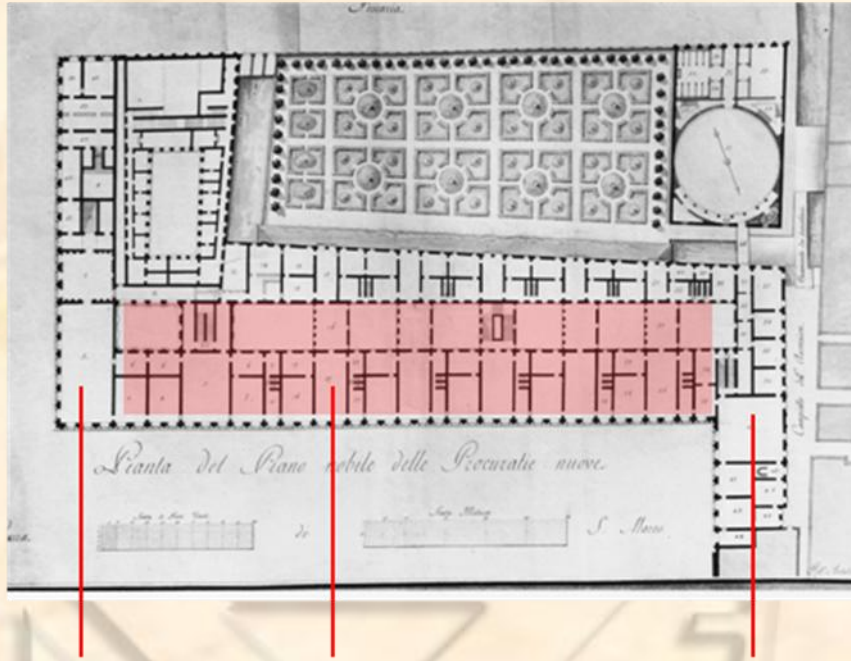
Yapının inşasına 1586 yılında yapına başlanıp 1640 yılında Jacopo Sansovino tarafından tamamlanmıştır. Giriş katı arkadlı bir yapı olup kafe ve ticaret amaçlı dükkanlar yer almaktadır.Üst katları eski ofisten sonra (procuratie vecchie) literatürde “yeni ofis” şeklinde geçmektedir(Şekil 3.9-3.10-3.11)[13].

Şekil 3.9 Procuratie Nuove' nin cephesi- kütüphane ile birleşimi [13]

Şekil 3.10 Procuratie Nuove' nin cephesi- ala napoleonica ile birleşimi [13]

kütüphane **Procuratie nuove** Napoleonica

Şekil 3.11 Procuratie Nuove ile kütüphane ve ala napoleonica ilişkisi [7]

3.5 Ala Napoleonica-batı

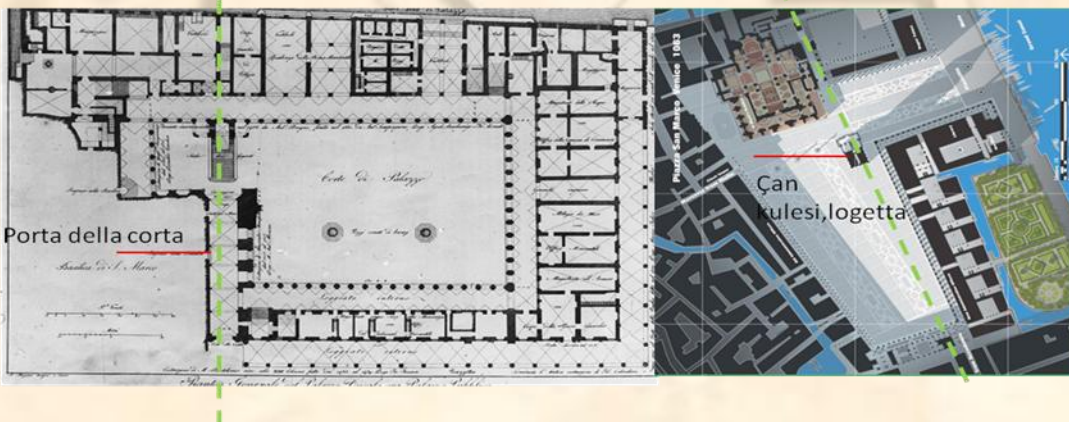
Yapı 1810 yılında Giuseppe Maria Soli (Napolyon dönemi) tarafından neo-clasic usluhta yapılmıştır, günümüzde müze yapısı (Museo Correr) olarak kullanılıyor. 1810 yılında meydanın batı sınırındaki Church of S. Geminiano yıkılıyor [13],[17] (Şekil 3.12).

Şekil 3.12 Ala Napoleonica görüntüsü ve Church of S. Geminiano [20]

3.6 Palazzo Ducale- Güney

İlk yapımı 814 yılı, güney kanadı yapımı 1340, batı kanadı ise 1420 yılında yapılır. Çan kulesi ve porta della corta aksı ilk şeklini 1420 yılında Palazzo Ducale'nin batı kanadının yapımıyla almıştır. 1440 yılında Porta Della Corta Poticato Foscari yapım aşamasında 1450 yılında tamamlanmış ve Yangından sonra 1483 yılında tekrar yapılarak doğu kanadında aksı tamamlayan anıtsal merdivenlerle aks güçlendirilmiş, 16. yy başlarında kanal ve avlu cepheleri zengin dekoratif bezemelerle süslenmiştir (Şekil 3.13-3.14) [13], [17], [19].

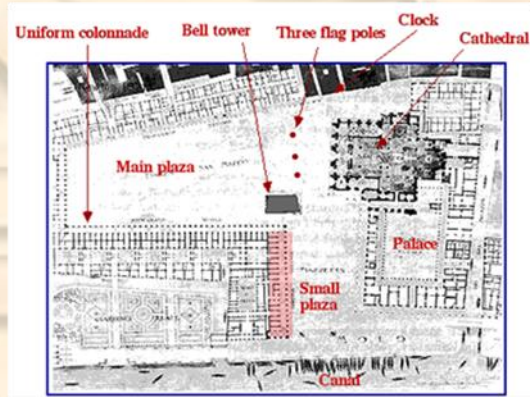
Şekil 3.13 Palazzo Ducale' in planı ve Çan kulesi ve porta della corta aksı ile ilişkisi [21]

Şekil 3.14 Palazza Ducale' in görüntüsü [22]

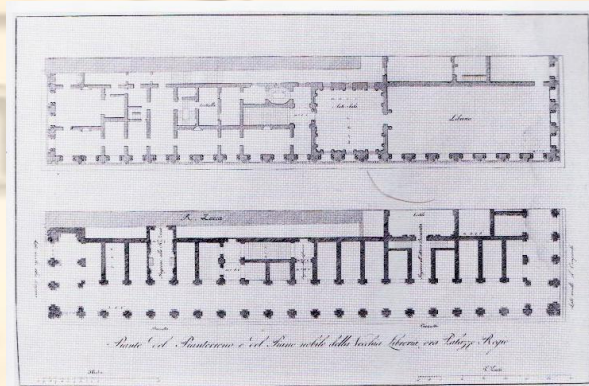
3.7 Saint Mark Kütüphanesi- Güney

Yapımına 1537 yılında başlanmıştır. Venedik mimarisinin yön değiştirmesini en iyi temsil eden yapıdır. Yapının anıtsal niteliği, sivil mimari örneklerinden oldukça uzak.

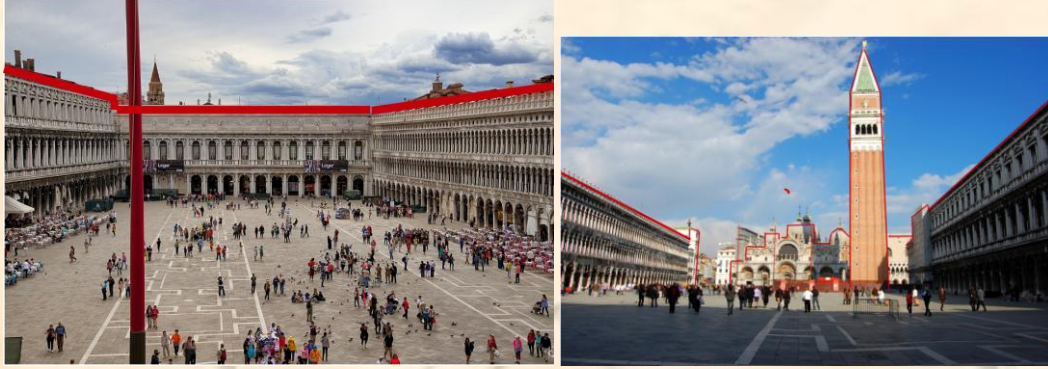
Şekil 3.15 Saint Mark kütüphanesi meydandadi konumu ve görüntüsü [23],[24]

Yerellik gösteren iki ögesi yerel taş malzemenin kullanımı ve kamu mekanında uzamsal bir arkad kullanım fikri (12. yy dan gelen bir fikir)(Şekil3.15-3.16)[13].

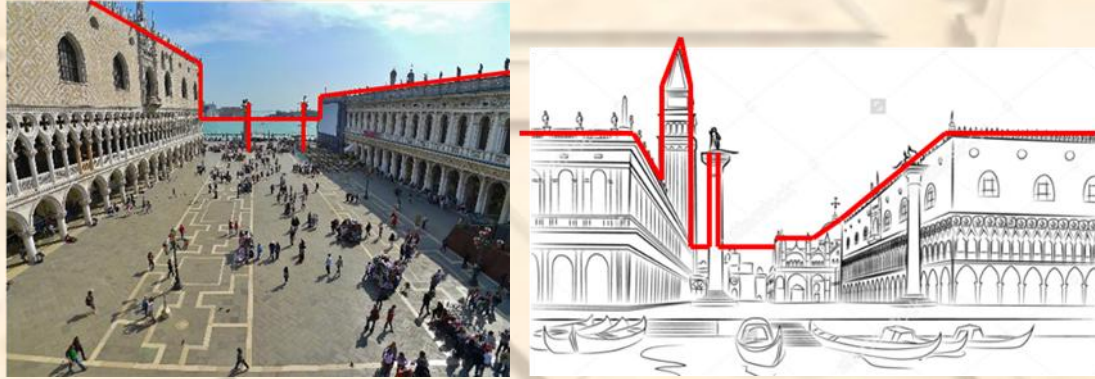
Şekil 13.16 Saint Mark kütüphanesi planı [13]

Ana meydanda boşluğu sınırlayan, tanımlayan yapılar ve gökyüzü ile oluşturduğu arakesit,sınır, insan ölçeği ile ilişkisi. san marco bazilikası,çan kulesi ,saat kulesikafe,ticaret yapısı, arkeoloji müzesi ve kütüphane (eski ve yeni vekiller salonu (old Procurative vecchie, New Procurative nuove)(Şekil3.17)

Şekil 3.17 San Marco meydanı uydu gökyüzü ile oluşturduğu sınır [23]

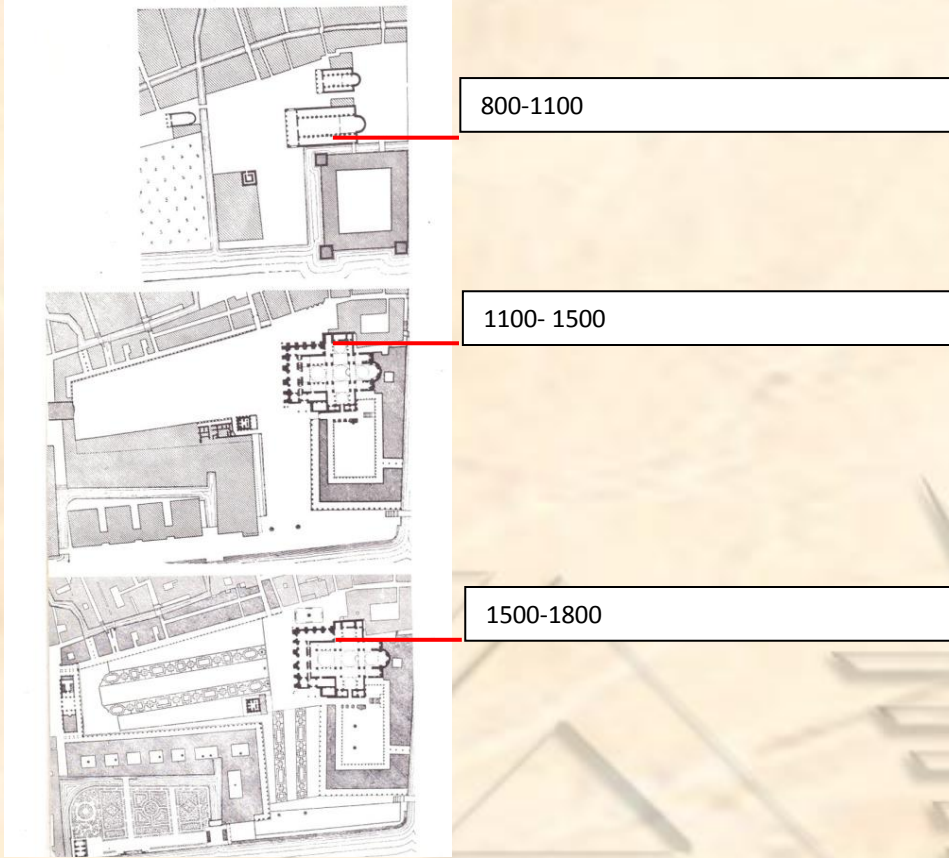
Alt meydanı “piazzetta” boşluğu sınırlayan, tanımlayan yapılar ve gökyüzü ile oluşturduğu arakesit,sınır, insan ölçeği ile ilişkisi. Kütüphane binası, kanal,dükler sarayı,İki sütun(Şekil3.18).

Şekil 3.18 San Marco alt meydanı Piazzetta' nın gökyüzü ile oluşturduğu sınır [24]

4. Meydanın Geçirdiği Evrimler

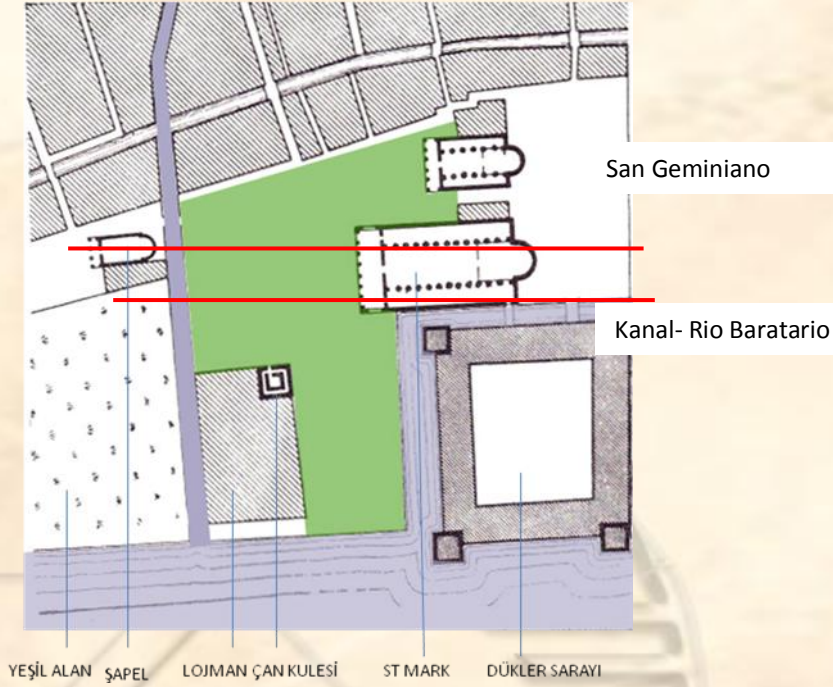
San Marco Meydanı'nın evrimi 3 aşamada incelenebilir. Başlangıç-ilk meydanlaşma dönemi (800-1100), Ortaçağ süreci (1100-1500), Rönesans'tan Cumhuriyetin yıkımı arası (1500-1800), Napolyon ve sonrası (1800-günümüz). Meydanın en iyi formuna kavuşmak için geçirdiği evrimler bilinçli bir sürecin sürekliliği sonucunda oluşmuştur (Şekil 4.1)[7],[28].

Şekil 4.1 San Marco meydanı'nın farklı zaman dilimlerindeki planı[7]

4.1 800-1100 Yılları Arasındaki Süreç

827- st mark şapeli yapılmıştır.Yeni yapılmış kilisenin önü yeşil bir doku ile kaplı olup, şimdiki konumunda alanı ikiye bölen bir kanal (Rio Baratario) geçmekteydi. Kanalin batısında ise San Geminiano bulunmaktadır. Dük sarayı bu dönemde su ile çevriliydi. 888' de çan kulesi ve dükler sarayı yapımı (ahşap stürüktür) 976- ziyaret eden din adamları için lojman St markın kısmen yanması 1042- st markın günümüz halindeki inşası yapılmıştır. Meydanın işlevi politik ve dini amaçlı. Meydanın batı ve güneyinde bulunan **kanallar, kuzeyde yerleşim** dokusu, doğuda **kilise ve dükler sarayı, meydanı ve alt meydanı sınırlayan** öğelerdir (Şekil4.2) [7],[13].

Şekil 4.2 San Marco meydanı planı 800-1100 ilk meydanlaşma dönemi [7]

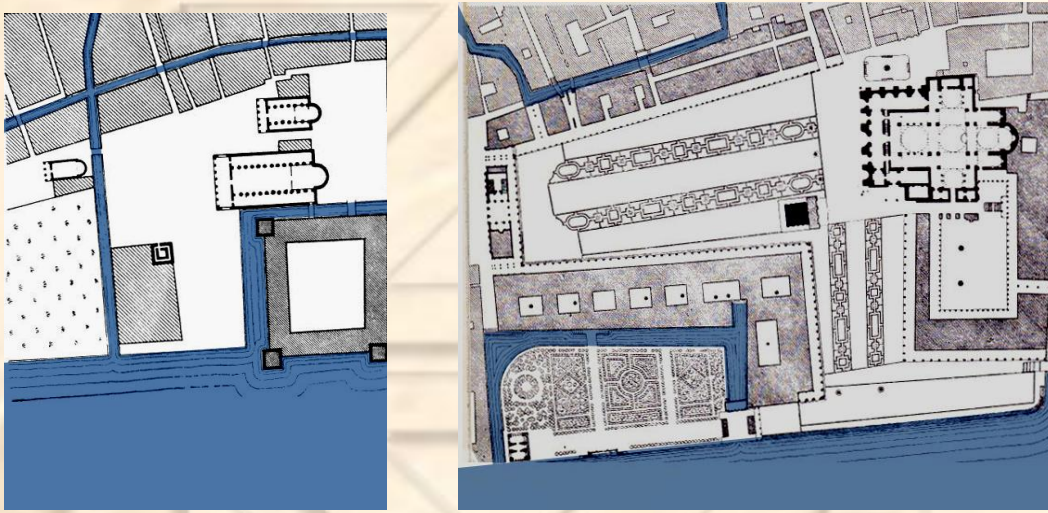
4.2 1100-1500 Yılları Arasındaki Süreç- Ortaçağ

Sebastiano Ziani'nin "Doge" olduğu zaman meydana büyük değişiklikler yapıp, Venedik' in öneminin arttığı bir dönem olmuştur (1172-1178). Meydanı batıdan sınırlayan kanal (Rio Baratario) doldurulmuş meydan genişletilmiştir. 1042- st markın günümüz halindeki inşası 1180- PIAZETTA' nın güney sınırını tanımlayan iki sütun yerleştirildi. 1309- PIAZETTA' NIN güneyini tanımlayan Dükler sarayı tekrar inşa edildi. 1329- çan kulesi tuğladan tekrar yapıldı 1480- MEYDANIN kuzeyindeki eski devlet vekil salonu yapılır (old Procurative vecchie).1493'te Yeni saat kulesi yapıldı, 1505- bazika önüne 3 bayrak direği yerleştirilir **1536- Piazzanın batı sınırı lojman fonksiyon değiştirerek kütüphane binası olur (meydana doğu yönünden yaklaşımda yerleşim dokusu ile olan manzarayı keserek meydana yönlendirici etki yapar.** 1584- meydanın güneyini sınırlayan yeni vakil salonu yapılır. (New Procurative nuove). Meydanın işlevi değişerek artar ticari amaçlı fonksiyonlar da eklenir (Şekil 4.3)[13].

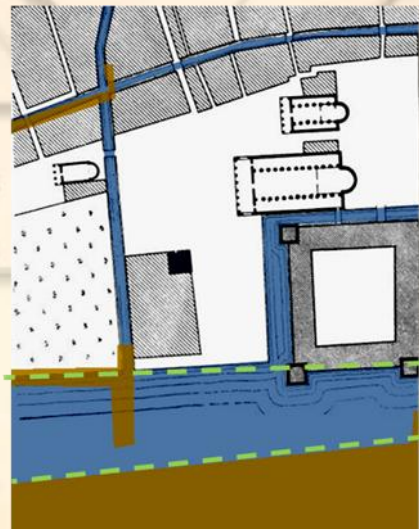
Kıyı bandının çakıştırılması (1300-1500 lü yıllarda doluyor) 1300-1500 yılları arasında meydanı güneyden sınırlandıran kıyı bandı doldurularak genişletilir (Şekil 4.4-4.5).

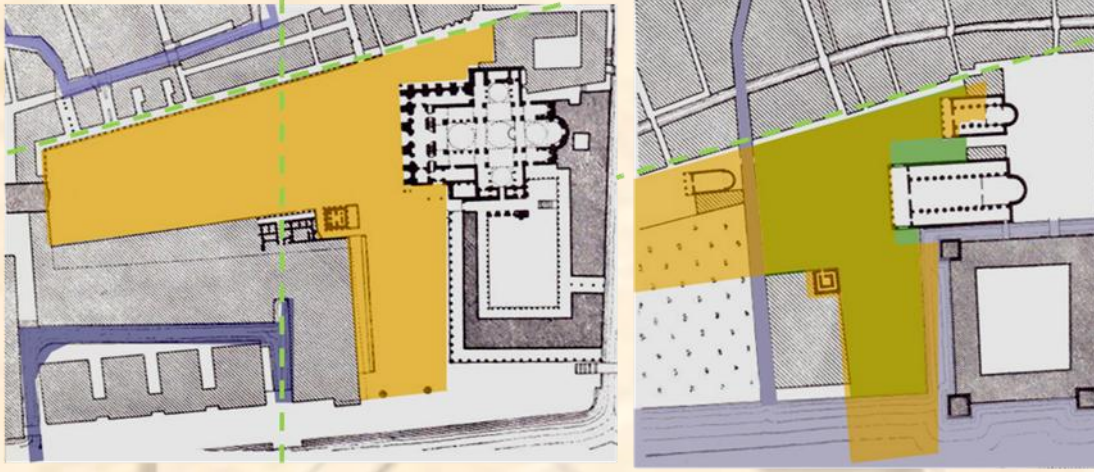
Şekil 4.3 San Marco meydanı 1100- 1500 [7],[12]

Şekil 4.4 San Marco meydanı kıyı bandı değişimi başlangıç ve son evrede [7]

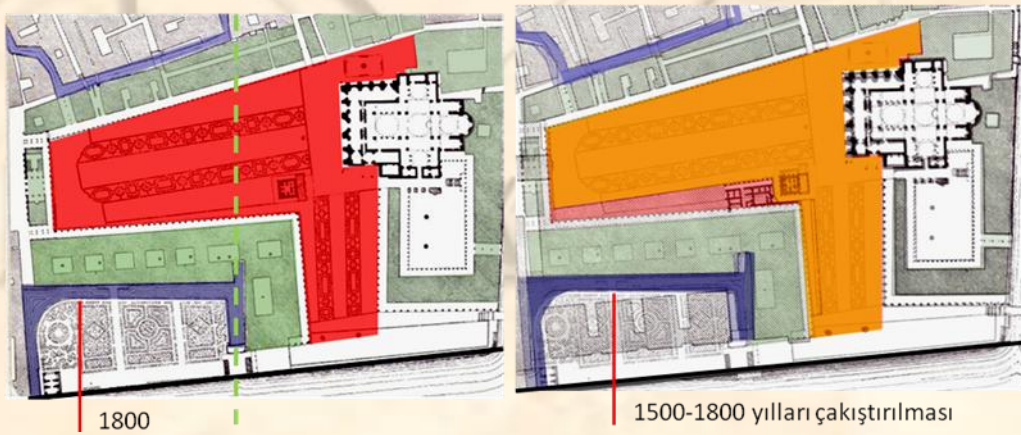
Şekil 4.5 San Marco meydanı kıyı bandı çakıştırılması doldurulan alan gösterimi [7]
Batı yönündeki kanalın doğu-batı yönündeki parçalar **yerleşim dokusunun aksı baz alınarak bütünleştirilmiş**. Kıyı **dolguları** yapılarak binalar eklenmiş, Meydana **farklı işlevler** kazandırılara zenginleştirilmiş (dini,ticaret, eğitim,politik) (Şekil 4.6).

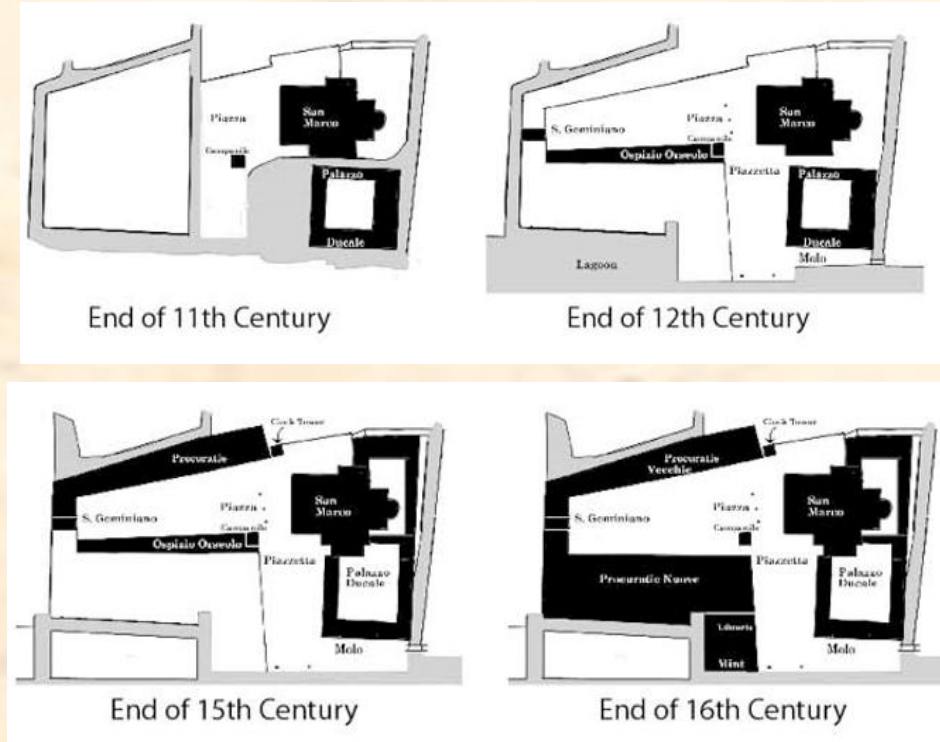
Şekil 4.6 1100-1500 dönemi ve başlangıç dönemi ile çakıştırılması [7]

4.3 1500-1800 Yılları Arasındaki Süreç- Rönesans

Meydanın güneyini sınırlayan yeni vakil salonu (New Procurative Nuove) **güneye doğru geriye çekilerek** meydan genişletilmiş, bununla birlikte çan kulesi **tekil düşey bir eleman** haline gelerek **meydan ile alt meydanı”piazzetta” yı birleştiren bir öge** olur. 1722- meydanları plan düzleminde **birleştirici bir öge olan yer döşeme kaplaması** yapıldı 1810- meydanın batı sınırındaki Church of S. Geminiano yıkılıyor ve **Procuratie Novissime (Fabrica Nuova)** oluyor. 1902- çan kulesi çöküyor 1912 de tekrar yapılıyor (Şekil 4.7-4.8)[13].

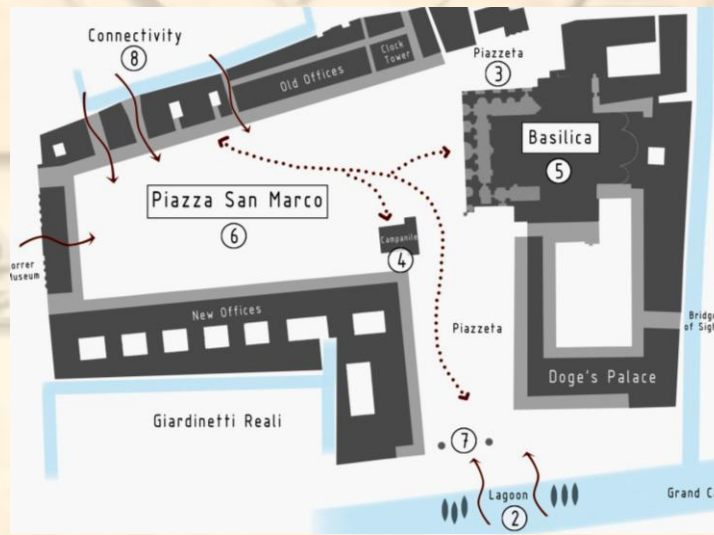
Şekil 4.7 Meydanın 1500-1800 dönemi ile 1100-1500 dönemi ile çakıştırılması [7]

Şekil 4.8 San Marco meydanı geçirdiği evreler [25]

5. Meydanın Erişilebilirliği-Geçirgenliği

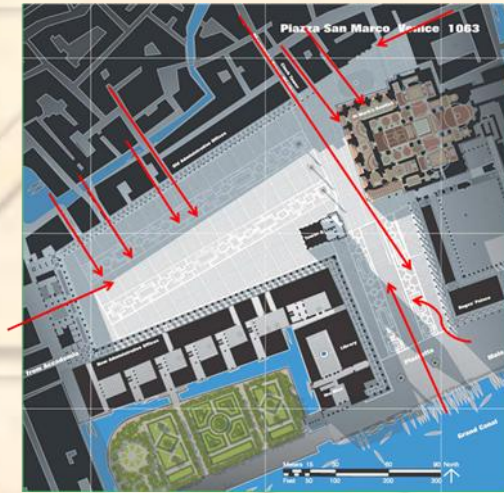
Kuzeyden yerleşim dokusu ile bağlantısı , old Procurative Vecchie' deki kapılardan (yırtıklardan),saat kulesinden güneyden grand canal bağlantısı ile “piazzetta” dan, batıdan müze binasındaki kapılardan doğuda ise bazilika yanından meydana erişim vardır. Birçok kapı ile meydanın geçirgenliği sağlanmıştır(Şekil5.1-5.2-5.3).

Şekil 5.1 San Marco meydanına yaya yaklaşımları- geçirgenlik [26]

Şekil 5.2 San Marco meydanına gir noktaları [26]

Şekil 5.3 San Marco meydanına kapılardan ve kanaldan geçişler [21]

6. Kentsel Donatılar- Aydınlatma- Gölgeleme

Meydanı çevreleyen yapıların bir diğer özelliği zemin katlarının **arkadlardan** oluşmasıdır. Bu arkadların çevre yapılarıdaki **boyutsal oranları farklı** olsa da kullanılan **döşeme kaplamalarıyla gördüğü işlevlerle** meydana **bütünsel algıyı** güçlendiren öğelerdendir (Şekil 6.1). Bu arkadların gölge unsuru olarak kullanımının yanında yapı ölçeğinden insan ölçeğine (yükseklik, boyutsal..) geçişte, arkad boyunca sıralanan ticari fonksiyonların yaşamasında, kullanımında da önemli bir öğedir[27].

Aydınlatma elemanı olarak kullanılan lambaların aynı nitelikte ve ölçekte olması meydanın bütün olarak algılanmasında ve oluşturduğu etkide önemli rol oynamıştır(Şekil 6.2).

Procuratie Vecchie

Procuratie Nuove

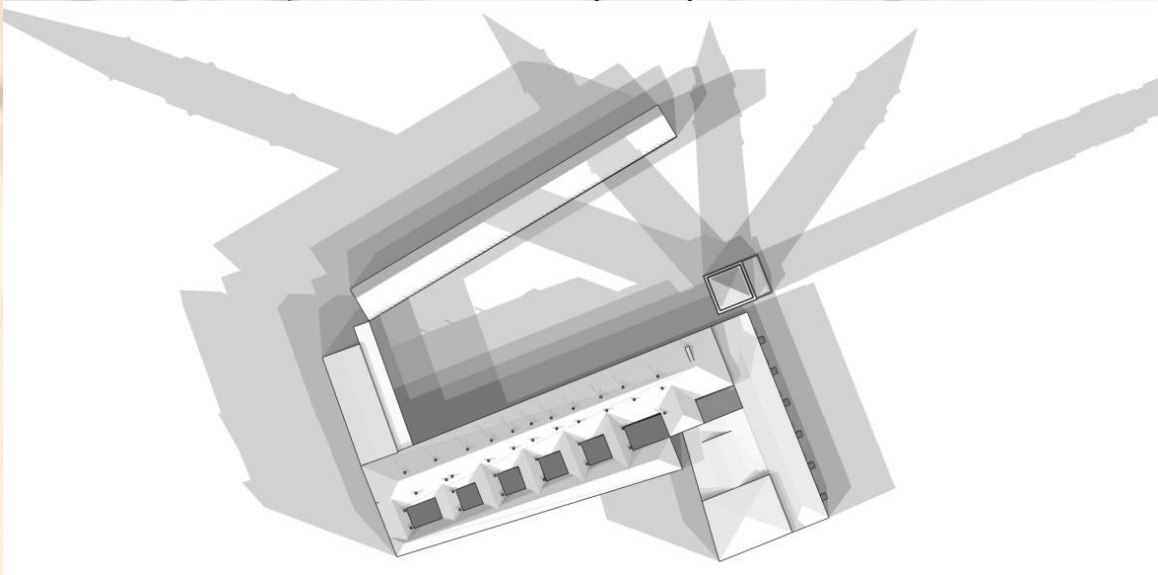

Doge's Palace

Şekil 6.1 San Marco meydanı arkadlar, döşeme kaplamaları [27]

Şekil 6.2 San Marco Meydanı aydınlatması [7]

Şekil 6.3 San Marco Meydanı gölgelenmesi[29]

Meydanın gölgelenme analizi şekil 6.3'te görülmektedir. Meydanda yer alan eğlence, dinleti gibi etkinliklerde açık alanda oturma düzeninin belirlenmesinde gölgelenme dikkate alınarak oluşturulmaktadır(Şekil 6.4).

Şekil6.4' te Saint Marc kütüphanesinin önünde yer alan oturma düzeni ile gölge ilişkisi görülmektedir.

Meydanın deniz seviyesinde yerleşmesinden kaynaklanan kendi kimliğine özgü bir diğer özelliği bazı mevsimlerde yağıştan ve gel-gitten su altında kalmasıdır. Bu durum meydana farklı bir kimlik katmıştır (Şekil 6.5).

Şekil 6.4 Kütüphane binası önünü gölgeye bağlı yerleşim düzeni [31]

Şekil 6.5 San Marco meydanı ve su ögesi [32]

KAYNAKLAR

- [1] Özdeş, G., (1985). Şehircilik, Şehir-Şehirlerin Fonksiyon Bölgeleri, 15-40, İ.T.Ü. Matbaası, İstanbul.
- [2] Suher, H., (1995). Kent Kimliğine Etkili Yasa Uygulamaları, Mimari ve Kentsel Çevrede Kalite Arayışları Sempozyumu, 3-12, İstanbul.
- [3] Erdönmezer, E., (2014). Kamusal Alanların Biçimlenmesi, İTU Vakfı Dergisi, Sayı 63, İstanbul.
- [4] İnceoğlu, M., Aytuğ, A., (2009). Kentsel Mekanda Kalite Kavramı, Megaron Dergisi, Vol:4, No:3, İstanbul.
- [5] Schulz-Norberg, C., (1971), Existence, Space and Architecture, London: Studio Vista, London..
- [6] Nijhuis, S. (2003). Visual Research in Landscape Architecture
- [7] BACON, E. (1967). DESIGN OF CITIES, London.
- [8] https://tr.wikipedia.org/wiki/Venedik#San_Marco_Meydan.C4.B1, 10 Kasım 2016
- [9] Lynch, K. (1960). The Image of the City, Massachusetts Institute of Technology, Harward Collage.
- [10] <http://www.learn.columbia.edu/treasuresofheaven/shrines/Venice/>, 15 Kasım 2016
- [11] http://whitemouse.ru/photo/travel_info.cfm?t=italy&f=venezia_history, 5 kasım 2016
- [12] <http://idinterdesign.ca/proxima-fermata-venezia/>, 10 Kasım 2016
- [13] Liebermann, R. (1982). Renaissance Architecture in Venice, Frederic Muller Limited, London
- [14] <https://en.wikipedia.org/wiki/Procuratie>, 4 Kasım 2016
- [15] http://www.wikiwand.com/en/Piazza_San_Marco, 11 Kasım 2016
- [16] <http://www.atlasobscura.com/places/torre-dell-orologio-venice-clock-tower>, 5 Kasım 2016
- [17] Howard, D. (2002). The Architectural History of Venice, Yale University Press
- [18] <http://www.venice-info.com/basilica-di-san-marco/>, 9 Kasım 2016

- [19] Brinton, S. (1925). Venice Past and Present, London
- [20] <http://www.napoleon.org/en/history-of-the-two-empires/images/piazza-san-marco-before-and-after-the-building-of-the-ala-napoleonica/>, 10 Kasım 2016
- [21] <https://tr.pinterest.com/pin/400187116863683549/>, 4 Kasım 2016
- [22] [https://tr.wikipedia.org/wiki/Palazzo_Ducale_\(Venedik\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Palazzo_Ducale_(Venedik)), 4 Kasım 2016
- [23] http://www.stephenwiltshire.co.uk/art_gallery.aspx?Id=1365, 5Kasım 2016
- [24] <https://www.schwarzplan.eu/en/product/site-plan-and-figure-ground-plan-venice>
- [25] <http://www.archdaily.com/429404/unified-architectural-theory-chapter-1>
- [26] <http://urbanforms.eu/piazza-san-marco/>, 12 Kasım 2016
- [27] Lien, B. (2005). THE ROLE OF PAVEMENT IN THE PERCEIVED INTEGRATION OF PLAZAS: AN ANALYSIS OF THE PAVING DESIGNS OF FOUR ITALIAN PIAZZAS, MASTER OF SCIENCE IN LANDSCAPE ARCHITECTURE, WASHINGTON STATE UNIVERSITY The Department of Horticulture and Landscape Architecture.
- [28] Lecture notes, **PART5 RENAISSANCE IN ITALY** Practice, The University of Melbourne FACULTY OF ARCHITECTURE, BUILDING AND PLANNING
- [29] http://kjzhang.freehostia.com/sketchup_shadow_study_tutorial.html,
- [30] <http://v3.arkitera.com/v1/diyalog/gungorkaftanci/meydan.htm>
- [31] <http://www.alamy.com/stock-photo-view-south-from-st-marks-bell-tower->
- [32] <https://www.theguardian.com/cities/gallery/2015/jun/16/history-flooding-sinking-city-venice-in-pictures#img-1>

Kent Akademisi